

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING PEDAGOGIK MAHORAT ARSENALINI RIVOJLANTIRISHGA TEXNOLOGIK YONDASHUVLAR

Turimbetova Sveta Muhammedalievna

Nukus davlat pedagogika instituti

13.00.01 Pedagogika nazariyasi.

Pedagogika talimotlar tarixi ixtisosligi bo'yicha 1 kurs doktoranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21785417>

Annotatsiya: Mazkur tezis bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik texnikani shakllantirishning mazmuni, pedagogik-psixologik asoslari hamda samarali texnologiyalarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Pedagogik texnika o'qituvchining kasbiy mahoratini amaliy jihatdan namoyon etuvchi muhim tarkibiy qism bo'lib, nutq, mimika, pantomimika, pedagogik muloqot, emotsional o'zini boshqarish, diqqatni jamlash va auditoriya bilan samarali aloqa o'rnatish ko'nikmalarini qamrab oladi. Tezisdan mikroo'qitish, pedagogik vaziyatlarni modellashtirish, rol o'yinlar, trening, videorefleksiya va pedagogik portfolio kabi texnologiyalarning imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, pedagogik texnikani bosqichma-bosqich shakllantirish va baholash mezonlari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: pedagogik texnika, bo'lajak o'qituvchi, kasbiy kompetentlik, pedagogik muloqot, nutq texnikasi, mimika, pantomimika, refleksiya, mikroo'qitish, pedagogik texnologiya.

Bugungi ta'lim tizimida o'qituvchiga qo'yilayotgan talablar faqat fan bo'yicha bilimga ega bo'lish bilan cheklanmaydi. Zamonaviy pedagog o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishi, dars jarayonini samarali tashkil etishi, turli pedagogik vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishi va o'z fikrini aniq, ravon hamda ta'sirchan ifodalay olishi lozim. Shu jihatdan pedagogik texnika bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini belgilovchi muhim omillardan biridir.

Pedagogik texnika o'qituvchining tashqi xatti-harakatlari va ichki psixologik holatini pedagogik maqsadga muvofiq boshqara olish mahoratini ifodalaydi. U nutqning ravonligi, ovoz va intonatsiyani boshqarish, mimika va pantomimikadan foydalanish, ko'z bilan aloqa, pedagogik muloqot, emotsional barqarorlik va auditoriya diqqatini boshqarish kabi ko'nikmalarni birlashtiradi. Mazkur ko'nikmalar tabiiy ravishda shakllanishi mumkin bo'lsa-da, ularni oliy pedagogik ta'lim jarayonida maqsadli ravishda rivojlantirish yuqori natija beradi.

Pedagogik texnikani shakllantirish jarayoni tizimli, izchil va amaliy yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Nazariy ma'lumotlarni amaliy mashqlar bilan uyg'unlashtirish talabaga o'z pedagogik xatti-harakatlarini anglash va takomillashtirish imkonini beradi. Shu nuqtayi nazardan, quyidagi texnologiyalar samarali hisoblanadi.

Birinchisi texnologiya — mikroo'qitish. Bunda talaba qisqa vaqt davomida muayyan mavzu bo'yicha mini-dars o'tkazadi. Jarayon kuzatiladi yoki videoga olinadi va talabaning nutqi, ovozdan foydalanishi, tana holati, ko'z bilan aloqasi, savol berish uslubi hamda vaqtni boshqarishi tahlil qilinadi. Mikroo'qitishning afzalligi shundaki, talaba pedagogik faoliyatini kichik bosqichlarda mashq qiladi va xatolarini tezda aniqlash imkoniga ega bo'ladi.

Ikkinchi texnologiya — pedagogik vaziyatlarni modellashtirish. Dars jarayonida uchrashi mumkin bo'lgan intizom buzilishi, o'quvchining savolga javob bera olmasligi, ota-ona bilan muloqot yoki nizoli vaziyatlar sun'iy ravishda yaratiladi. Talabalar vaziyatni tahlil qilib,

o'qituvchi sifatida pedagogik qaror qabul qiladilar. Keyingi muhokama jarayonida turli yechimlar solishtirilib, eng maqbul muloqot strategiyasi aniqlanadi.

Uchinchi texnologiya — rolli o'yinlar. Rolli o'yinlar orqali o'qituvchi-o'quvchi, o'qituvchi-ota-ona va sinf rahbari-o'quvchi kabi muloqot holatlari modellashtiriladi. Bu jarayonda talabaning ovoz ohangi, tinglash madaniyati, savol berishi, fikrni aniq ifodalashi va nizoni konstruktiv boshqarishi baholanadi.

To'rtinchi texnologiya — nutq va kommunikativ treninglar. Nafas olish, artikulyatsiya, ovoz kuchi, intonatsiya, pauza, urg'u va nutq sur'atiga oid mashqlar bo'lajak o'qituvchining nutq texnikasini rivojlantiradi. Shuningdek, mimika, pantomimika, ko'z bilan aloqa va auditoriya oldida o'zini tutish bo'yicha mashqlar ham muntazam tashkil etilishi lozim.

Beshinchi texnologiya — videorefleksiya. Talabaning mini-darsi yoki nutqi videoga olinib, maxsus mezonlar asosida tahlil qilinadi. Talaba o'z faoliyatini kuzatib, nutq sur'ati, ovoz balandligi, ortiqcha harakatlar, ko'z bilan aloqa va auditoriya bilan munosabat kabi jihatlarni baholaydi. Bu usul o'z-o'zini xolis tahlil qilish ko'nikmasini rivojlantiradi.

Oldinchi texnologiya — pedagogik portfolio. Portfolio tarkibiga amaliy mashg'ulotlar, videoyozuvlar, refleksiv kundaliklar, o'z-o'zini baholash varaqalari, ustoz va tengdoshlarning fikrlari hamda individual rivojlanish rejasi kiritiladi. Portfolio pedagogik texnikaning vaqt davomida shakllanish dinamikasini kuzatish imkonini beradi.

PEDAGOGIK TEXNIKANI SHAKLLANTIRISH BOSQICHLARI

Pedagogik texnikani shakllantirishni to'rt bosqichda tashkil etish mumkin. Birinchi bosqich — diagnostik bosqich bo'lib, unda talabaning boshlang'ich nutqiy, kommunikativ va o'zini boshqarish ko'nikmalari aniqlanadi. Ikkinchi bosqich — nazariy-motivatsion bosqich bo'lib, pedagogik texnikaning mohiyati va kasbiy faoliyatdagi ahamiyati ochib beriladi.

Uchinchi bosqich — amaliy shakllantirish bosqichi. Unda mikroo'qitish, rolli o'yinlar, pedagogik vaziyatlarni modellashtirish, nutq mashqlari, trening va videorefleksiya tizimli ravishda qo'llanadi. To'rtinchi bosqich — refleksiv-baholash bosqichi bo'lib, talaba o'zining kuchli va takomillashtirilishi zarur bo'lgan jihatlarni aniqlaydi hamda keyingi rivojlanish maqsadlarini belgilaydi.

SAMARADORLIK MEZONLARI

Pedagogik texnikaning shakllanganlik darajasini motivatsion, kognitiv, amaliy va refleksiv mezonlar asosida baholash mumkin. Motivatsion mezon talabaning pedagogik muloqot va o'z ustida ishlashga bo'lgan qiziqishini; kognitiv mezon pedagogik texnika haqidagi bilimlarini; amaliy mezon nutq, muloqot, mimika va pantomimika ko'nikmalarini; refleksiv mezon esa o'z faoliyatini tahlil qilish va xatolarni tuzatish qobiliyatini ifodalaydi.

Mazkur texnologiyalar kompleks qo'llanganda bo'lajak o'qituvchida auditoriya oldida o'zini erkin tutish, fikrini aniq va ta'sirchan yetkazish, o'quvchilar bilan konstruktiv muloqot o'rnatish, pedagogik vaziyatlarda vazmin qaror qabul qilish va o'z faoliyatini muntazam tahlil qilish ko'nikmalari rivojlanadi.

Xulosa: Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik texnikani shakllantirish kasbiy tayyorgarlikning ajralmas qismi bo'lib, nazariy bilim, amaliy mashq va refleksiyaning uzviy birligi asosida tashkil etilganda samarali natija beradi. Mikroo'qitish, pedagogik vaziyatlarni modellashtirish, rolli o'yinlar, trening, videorefleksiya va pedagogik portfolio texnologiyalaridan kompleks foydalanish talabaning pedagogik muloqot, nutq, noverbal xatti-

harakat va o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu sababli oliy pedagogik ta'limda pedagogik texnikani shakllantirishga yo'naltirilgan amaliy mashg'ulotlarni ko'paytirish, ularni real pedagogik vaziyatlarga yaqinlashtirish va aniq baholash mezonlarini joriy etish maqsadga muvofiq.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2006.
2. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2011.
3. Mavlonova R.A., To'rayeva O.T., Xoliqberdiyeva K.D. Pedagogika. — Toshkent: O'qituvchi, 2001.
4. Sayidahmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Moliya, 2003.
5. Slastenin V.A., Isaev I.F., Shiyanov E.N. Pedagogika. — Moskva: Akademiya, 2002.
6. Podlasiy I.P. Pedagogika. — Moskva: Yurayt, 2013.